

Ishodi učenja kao temelj planiranja nastavnoga sata hrvatskoga jezika

Huterer, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:196095>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i Pedagogije

Nina Huterer

**Ishodi učenja kao temelj planiranja nastavnoga sata hrvatskoga
jezika**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Vesna Bjedov

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i Pedagogije

Nina Huterer

**Ishodi učenja kao temelj planiranja nastavnoga sata hrvatskoga
jezika**

Diplomski rad

Humanističke znanosti, Interdisciplinarne humanističke znanosti, Metodike
nastavnih predmeta humanističkih znanosti

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Vesna Bjedov

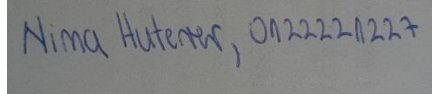
Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 10. rujna 2020.

Nina Huterec, 0122221227

ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Ishodi su učenja neposredni rezultati obrazovanja, osposobljenosti za pojedine vrste ponašanja (kognitivna, psihomotorička i afektivna ponašanja) te su uz ciljeve, sadržaj i metode poučavanja, sastavni i neodvojivi dio kontinuiranog procesa razvoja sylabusa. Najpoznatija je taksonomija ona Bloomova, prema kojoj se razine postignuća dijele u tri područja: kognitivno, afektivno i psihomotoričko. Svako je područje sistematizirano hijerarhijski od niže ka višoj razini usvojenosti znanja, vještina i vrijednosti. Svaka razina nosi ključne glagole koji omogućavaju definiranje kvalitativnih i kvantitativnih ishoda učenja na osnovi kojih učenici mogu pokazati usvojena znanja, vještine i stavove. U radu se propituje svrha ishoda učenja te kako ishodi učenja trebaju biti napisani tako da je svima jasno kako ih se vrednuje, odnosno ishodi se učenja određene nastavne jedinice moraju konkretizirati kako bi učenici točno znali što se od njih očekuje na kraju procesa poučavanja. Ishodi se učenja uzimaju kao temelj planiranja nastave Hrvatskoga jezika. To je zapravo trodijelni proces koji započinje definiranjem samih ishoda, nastavlja se planiranjem metodičkih aspekata izvedbe nastave i na posljetku određivanjem postupaka kojima će se provjeriti ostvarenost planiranih ishoda učenja. Također, u radu se, na temelju Kurikuluma nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, propituje zastupljenost područja i razina ishoda učenja s pripadajućim glagolima, od 5. do 8. razreda osnovne škole, te od 1. do 4. razreda gimnazije, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija.

Ključne riječi: ishodi učenja, razine postignuća, planiranje nastave Hrvatskoga jezika, Kurikulum

Sadržaj

Sažetak	4
1. Uvod.....	7
2. Ishodi učenja.....	8, 9
2.1. Područja i razine ishoda učenja	9
2.1.1. Kognitivno područje ishoda.....	9, 10, 11
2.1.2. Afektivno područje ishoda.....	11
2.1.3. Psihomotoričko područje ishoda	12
2.2. Revidirana Bloomova taksonomija	12, 13, 14
2.3. Svrha ishoda učenja – prednosti i nedostaci	14, 15
2.4. Kakvi ishodi trebaju biti?	15
2.5. Pisanje ishoda učenja.....	16
3. Planiranje nastave hrvatskoga jezika	16, 17
3.1. Koraci u planiranju nastave hrvatskoga jezika	17
3.1.1. Što želimo poučavati?.....	18
3.1.2. Kako i kada ćemo poučavati?	18, 19
3.1.3. Kako ćemo znati jesu li ishodi učenja ostvareni?	19, 20
3.2. Nastavni sat hrvatskoga jezika utemeljen na ishodima učenja.....	20, 21
3.3. Definiranje ishoda učenja za poučavanje hrvatskoga jezika	22, 23
4. Metodologija istraživanja.....	24
4.1. Cilj istraživanja.....	24
4.2. Predmet istraživanja	24
4.3. Način prikazivanja podataka	24, 25
5. Rezultati i rasprava	25
5.1. Pregled ishoda učenja za 5. razred osnovne škole.....	25, 26

5.2. Pregled ishoda učenja za 6. razred osnovne škole.....	26, 27, 28
5.3. Pregled ishoda učenja za 7. razred osnovne škole.....	28, 29
5.4. Pregled ishoda učenja za 8. razred osnovne škole.....	29, 30, 31
5.5. Pregled ishoda učenja za 1. razred gimnazije.....	31, 32
5.6. Pregled ishoda učenja za 2. razred gimnazije.....	33, 34
5.7. Pregled ishoda učenja za 3. razred gimnazije.....	34, 35, 36
5.8. Pregled ishoda učenja za 4. razred gimnazije.....	36, 37, 38
6. Zaključak.....	39
7. Literatura i izvori	40, 41
8. Životopis	42

1. Uvod

Pri planiranju i provođenju nastave, naglasak se stavlja na ishode učenja koji omogućuju bolje praćenje, mjerenje i vrednovanje rezultata. Ishodi su učenja iskazi kojima se izražava što učenik treba znati, razumjeti i/ili biti u stanju pokazati nakon što završi određeni proces učenja. Ishodi se najčešće izražavaju kao znanje, vještine ili vrijednosti. Drugim riječima, ishodi su učenja neposredni rezultati obrazovanja, osposobljenosti za pojedine vrste ponašanja (kognitivna, psihomotorička i afektivna ponašanja) te su uz ciljeve, sadržaj i metode poučavanja, sastavni i neodvojivi dio kontinuiranog procesa razvoja sylabusa. Cilj je rada identificirati važnost ishoda učenja u planiranju nastave hrvatskoga jezika.

Rad je podijeljen na četiri poglavlja. Nakon uvodnog poglavlja i upoznavanja sa samom temom rada slijedi upoznavanje s pojmom ishoda učenja kao operacionalizacijom kompetencija pomoću aktivnosti koje se mogu opažati i mjeriti. Poglavlje se bavi proučavanjem kognitivne, afektivne i psihomotoričke razine ishoda učenja, njihovom svrhom, načinima pisanja te osnovnim svojstvima. Treće je poglavlje usmjereno na planiranje nastave hrvatskoga jezika prema ishodima učenja gdje je važno postaviti tri pitanja: *Što želimo poučavati?*, *Kako i kada ćemo poučavati?* i *Kako ćemo znati jesu li ostvareni ciljevi učenja?* U posljednjem dijelu provedeno je istraživanje gdje se ispituje zastupljenost područja i razina ishoda učenja s pripadajućim glagolima, u 5., 6., 7. i 8. razredu osnovne škole te u 1., 2., 3. i 4. razredu gimnazije, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija.

2. Ishodi učenja

Ishodi učenja trebali bi definirati neposredne rezultate obrazovanja, osposobljenosti za pojedine vrste ponašanja (kognitivna, psihomotorička i afektivna ponašanja) te su uz ciljeve, sadržaj i metode poučavanja, sastavni i neodvojivi dio kontinuiranog procesa razvoja sylabusa. Na temelju različitih spoznaja o načinima i mogućnostima učenja i poučavanja, javljaju se nove teorije koje objašnjavaju taj proces. Teorija kurikuluma jedna je od takvih teorija koja nastoji sagledati povezanost ishoda učenja, sadržaja učenja, didaktičkih strategija, nastavnih medija i uvjeta u kojima se događaju učenje i poučavanje, te načine procjenjivanja kvalitete i učinkovitosti tih procesa. (Matijević; Radovanović, 2011: 29) Dakle, ishodi učenja pokazuju osposobljenost učenika za određene vrste ponašanja, nakon određenog procesa učenja i poučavanja. Ishodi imaju svoja područja i razine, kao i svrhu te svojstva¹. Brojni su autori definirali ishode učenja pa tako Divjak (2008) navodi kako su „ishodi učenja tvrdnje koje opisuju što učenik treba znati, razumjeti i moći napraviti nakon što je uspješno završio proces učenja.“ (Divjak, 2008: 4) Sličnu definiciju donosi i Vesna Vlahović Štetić (2009) koja o ishodima učenja govori kao o promjenama kod studenata koje pokazuju što će student znati, razumjeti, odnosno moći pokazati nakon učenja. (Vlahović Štetić, 2009: 41) Također, Sorić i suradnici (2018) navode slično, odnosno kako su ishodi učenja tvrdnje koje pišu nastavnici te koje pokazuju što se od studenta očekuje da zna, razumije i može pokazati nakon završenog procesa učenja i poučavanja (Sorić i sur., 2018: 5), dok Matijević i Radovanović (2011) navode kako ishodi „opisuju znanja i kompetencije koje će učenici steći tijekom sata ili tijekom jedne školske godine te predstavljaju osnovno polazište za donošenje konačne ocjene uspješnosti učenika.“ (Matijević; Radovanović, 2011: 63-64) Nadalje, Gonzalez i Wagenaar (2005) ističu kako se ishodi najčešće izražavaju kao znanje, vještine ili vrijednosti (stavovi) te daju jasnu razliku između ishoda i kompetencija² ističući kako su ishodi „operacionalizacija kompetencija pomoću aktivnosti koje

¹ Prema Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (2009), osnovna svojstva ishoda učenja i kvalifikacija su: razina ishoda učenja kao složenost stečenih kompetencija, obujam ishoda učenja kao ukupna količina stečenih kompetencija, profil ishoda učenja kao područje rada ili učenja i kvaliteta ishoda učenja koja označava pouzdanost i povjerenje u iskaz koji se nalazi u javnoj ispravi kojom se prikazuju ostala svojstva ishoda učenja.

² Kompetencije su „dinamička kombinacija znanja, razumijevanja, vještina, sposobnosti i vrijednosti.“ (Gonzalez; Wagenaar, 2005: 13-14) Vulić-Prtorić i sur. (2012) ističu kako se pod pojmom kompetencije podrazumijevaju „znanja, vještine i stavovi s pomoću kojih je pojedinac osposobljen za izvršenje određenog posla“, odnosno kompetencije predstavljaju „kombinaciju znanja i njegove primjene (vještina), stavova i odgovornosti koje opisuju ishodi učenja obrazovnog programa.“ (Vulić-Prtorić i sur., 2012: 53-54) Sličnu definiciju donose i Cindrić i sur.

se mogu opažati i mjeriti.“ (Gonzalez; Wagenaar, 2005: 13-14) Nadalje, Vlahović Štetić (2009) ističe kako „postizanjem odgovarajućih ishoda učenja, student dokazuje da je stekao neku kompetenciju.“ (Vlahović Štetić, 2009: 41) Također, navodi i kako se ishodi učenja mogu definirati na razini studija, kolegija ili pojedine nastavne jedinice. Na svakoj od tih razina, ishodi pomažu da studenti, budući poslodavci te nastavnici, bolje razumiju čime treba rezultirati obrazovni proces.

2.1. Područja i razine ishoda učenja

Jedna je od najpoznatijih taksonomija ishoda učenja ona koju je predložio Bloom, a kasnije su je revidirali Anderson i Krathwohl. Bloomova se taksonomija temelji na suvremenim znanstvenim teorijama učenja i poučavanja. Razine postignuća dijele se u tri područja: kognitivno, afektivno i psihomotoričko. Svako je područje sistematizirano hijerarhijski od niže ka višoj razini usvojenosti znanja, vještina i vrijednosti. Svaka razina nosi ključne glagole koji omogućavaju definiranje kvalitativnih i kvantitativnih ishoda učenja na osnovi kojih učenici mogu pokazati usvojena znanja, vještine i stavove.

2.1.1. Kognitivno područje ishoda

Kognitivno područje ishoda učenja odnosi se na šest razina s pripadajućim glagolima koje su hijerarhijski poredane i pritom se ne može prijeći na višu razinu, dok nije savladana prethodna, niža razina. U revidiranoj verziji također je šest razina kognitivnih procesa, ali su preimenovane. Dakle, prema Bloomu, najniža je razina kognitivnog procesa razina znanja koja se odnosi na prepoznavanje informacija (tablica 1.)³, dok Krathwohl (2002) tu razinu naziva pamćenjem kao dosjećanjem relevantnog znanja iz dugotrajnog pamćenja (tablica 2.)⁴. Druga se razina odnosi na razumijevanje kao shvaćanje informacija, dok je kod Krathwohla ta razina usmjerena na određivanje značenja nastavnih poruka, usmenih, pismenih i grafičkih. Treća je razina kognitivnog procesa primjena znanja u rješavanju problema, dok ju Krathwohl opisuje kao

(2010) ističući kako su kompetencije „kombinacija znanja, sposobnosti, vještina i stavova potrebnih u određenom kontekstu.“ (Cindrić i sur., 2010: 216)

³ Citirano prema: Vlahović Štetić, V. (2009) *Ishodi učenja i konstruktivno poravnanje*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 42

⁴ Citirano prema: Sorić, I.; Šimić Šašić, S.; Filipi, J.; Lončar, I.; Luketić, D.; Zulić, M. (2018) *Priručnik za izradu ishoda učenja*. Sveučilište u Zadru

provođenje ili korištenje određenih postupaka u danoj situaciji. Sljedeću razinu Bloom naziva analiziranje, odnosno razdvajanje informacija na sastavne dijelove, dok ju Krathwohl precizira kao mogućnost rastavljanja gradiva na njegove sastavne dijelove uz razumijevanje međusobne povezanosti tih dijelova i njihova odnosa prema cjelini. Prema Bloomu, sljedeća je razina kognitivnog procesa sinteza kao primjena informacija, dok je Krathwohlu sljedeća razina vrednovanje kao mogućnost procjenjivanja prema određenim kriterijima. Posljednja je razina vrednovanje kao prosuđivanje korisnosti, dok je prema Krathwohlu posljednja razina stvaranje kao mogućnost sastavljanja postojećih elemenata u novu koherentnu cjelinu ili originalni proizvod. Iz navedenog vidljiva je razlika u posljednje dvije razine kognitivnog područja ishoda, pri čemu je Krathwohlu stvaranje, a ne vrednovanje, najviša kategorija kognitivnog područja ishoda učenja.

Tablica 1. Kognitivno područje ishoda učenja prema Bloomu

RAZINE KOGNITIVNOG PROCESA	GLAGOLI
ZNANJE (prepoznavanje informacija)	definirati, prepoznati, imenovati, nabrojati, dosjetiti se, ponoviti, reći, navoditi, zapamtiti...
RAZUMIJEVANJE (shvaćanje informacija)	klasificirati, opisati, raspraviti, izdvojiti, objasniti, pokazati, prevesti, sažeti...
PRIMJENA (primjena znanja u rješavanju problema)	primijeniti, odabrati, upotrijebiti, riješiti, ilustrirati, planirati...
ANALIZA (razdvajanje informacija na sastavne dijelove)	raščlaniti, proračunati, usporediti, suprotstaviti, provjeriti, razlikovati, ispitati...
SINTEZA (primjena informacija)	urediti, uskladiti, složiti, sakupiti, razviti, organizirati, napisati, predložiti...
VREDNOVANJE (prosuđivanje korisnosti)	utvrditi, ocijeniti, vrednovati, prosuditi, predvidjeti, zaključiti...

Tablica 2. Kognitivno područje ishoda učenja prema Krathwohlu

RAZINE KOGNITIVNOG PROCESA	GLAGOLI
PAMĆENJE (dosjećanje relevantnog znanja iz dugotrajnog pamćenja)	prepoznati, dosjetiti se
RAZUMIJEVANJE (određivanje značenja nastavnih poruka, usmenih, pismenih i grafičkih)	interpretirati, tumačiti, klasificirati, rezimirati, zaključiti, usporediti, objasniti
PRIMJENJIVANJE (provođenje ili korištenje određenih postupaka u danoj situaciji)	izvršavati, implementirati
ANALIZIRANJE (mogućnost rastavljanja gradiva na njegove sastavne dijelove uz razumijevanje međusobne povezanosti tih dijelova i njihova odnosa prema cjelini)	razlikovati, organizirati, pripisati

VREDNOVANJE (mogućnost procjenjivanja prema određenim kriterijima)	provjeriti, kritizirati
STVARANJE (mogućnost sastavljanja postojećih elemenata u novu koherentnu cjelinu ili originalni proizvod)	generirati, planirati, proizvesti

2.1.2. Afektivno područje ishoda

Afektivno područje uključuje način na koji se osoba bavi emocionalnim aspektima, poput osjećaja, vrijednosti, uvažavanja, entuzijazma, motivacije i stavova. „Temelji se na stupnju internalizacije, odnosno stupnju usvajanja društveno vrijednih stavova i uvjerenja u vlastiti vrijednosni sustav.“ (Sorić i sur., 2018: 9) Internalizacija je pretpostavka za održavanje visoke motivacije za učenje. Afektivno područje ishoda učenja odnosi se na pet razina afektivnog procesa s pripadajućim glagolima, koje su također hijerarhijski poredane. Najniža se razina afektivnog procesa odnosi na prihvaćanje kao spremnost za slušanje (tablica 3.)⁵, sljedeća se razina odnosi na odgovaranje, odnosno aktivno reagiranje, zatim vrednovanje kao internalizacija skupa određenih vrijednosti, organizacija vrijednosti u prioritete i posljednja se razina odnosi na integritet kao internalizaciju vrijednosti.

Tablica 3. Afektivno područje ishoda učenja prema Bloomu

RAZINE AFEKTIVNOG PROCESA	GLAGOLI
PRIHVACANJE (spremnost za slušanje)	identificirati, prepoznati, slušati, slijediti, upotrebljavati...
ODGOVARANJE (aktivno reagiranje)	odgovarati, pomagati, izvještavati, čitati, reći...
VREDNOVANJE (internalizacija skupa određenih vrijednosti)	dopunjavati, objasniti, razlikovati, suprotstaviti se...
ORGANIZACIJA (organiziranje vrijednosti u prioritete)	generalizirati, dovršiti, integrirati, pripremiti, sažeti...
INTEGRITET (internalizacija vrijednosti)	ocijeniti, zastupati, kvalificirati, utjecati, riješiti, predložiti...

I u afektivnoj domeni ishodi moraju biti specifično definirani. U planiranju kurikuluma ne smije se zanemariti važnost afektivnih aspekata procesa učenja i poučavanja, jer se samo na taj način može zadovoljiti potreba za jasnoćom i koherentnošću planiranja tih procesa, odabira metoda poučavanja/učenja i metoda vrednovanja. (Sorić i sur., 2018: 10)

⁵ Citirano prema: Vlahović Štetić, V. (2009) *Ishodi učenja i konstruktivno poravnanje*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 43

2.1.3. Psihomotoričko područje ishoda

Psihomotoričko područje uključuje fizičko kretanje, koordinaciju i izvođenje motoričkih vještina. „Razvoj tih vještina zahtijeva praksu i mjeri se u smislu brzine, preciznosti, primjerenosti postupaka ili tehnika u izvršenju.“ (Sorić i sur., 2018: 11) Bloomova taksonomija razlikuje sedam razina hijerarhijski navedenih od najjednostavnijih do najsloženijih ponašanja. Najniža se razina odnosi na percepciju, odnosno zapažanje (tablica 4.)⁶, zatim spremnost za djelovanje, vođeni odgovor, odnosno imitacija, pokušaj ili pogreška, automatizirani, naučeni odgovori, zatim složeni odgovori kao kompleksni obrasci pokreta, prilagodba te stvaranje usmjereno na razvoj mašte i kreativnosti.

Tablica 4. Psihomotoričko područje ishoda učenja prema Bloomu

RAZINE PSIHOMOTORIČKOG PROCESA	GLAGOLI
PERCEPCIJA (zapažanje)	izabrati, prepoznati, izdvojiti, povezati
SPREMNOST (spremnost za djelovanje)	početi, pokrenuti, nastaviti, reagirati, odgovoriti
VOĐENI ODGOVOR (imitacija, pokušaj, pogreška)	oponašati, prirediti, razdvojiti, sastaviti
AUTOMATIZIRANI ODGOVOR (naučeni odgovori)	izvesti, konstruirati, provesti, podići
SLOŽENI ODGOVOR (kompleksni obrasci pokreta)	popraviti, izgraditi, upravljati, demonstrirati
PRILAGODBA (učinkovito reagiranje na neočekivana iskustva)	prilagoditi, uskladiti, promijeniti, reorganizirati
STVARANJE (kreativnost)	izgraditi, konstruirati, urediti, izumiti, dizajnirati

2.2. Revidirana Bloomova taksonomija

Izvorna je Bloomova taksonomija bila jednodimenzionalna te je u praktičnom obliku za svaku razinu sugerirala tzv. ključne glagole koji su olakšavali definiranje ishoda učenja. Na osnovi tih glagola moglo se jasno odrediti kako učenici mogu pokazati usvojena znanja, vještine i sposobnosti. Međutim, glagoli sami po sebi nisu dovoljni jer ako glagoli odgovaraju različitim razinama kognitivnih procesa, na kojoj se onda vrsti sadržaja operira tim kognitivnim procesima. (Kovač i Kolić-Vehovec, 2008, citirano u: Sorić i sur., 2018: 7) Revidirana je Bloomova taksonomija, kao i Bloomova taksonomija, pomoćni alat u razvrstavanju i opisu općih i posebnih, širih i užih, odgojno-obrazovnih zahtjeva i ishoda. Ta revidirana taksonomija vodi računa o dimenzijama znanja jer danas nije važno pamte li se neke činjenice, nego zna li se kako do njih doći. Nadalje, Listeš i Grubišić Belina (2016) navode kako je jedan od glavnih razloga

⁶ Citirano prema: Vlahović Štetić, V. (2009) *Ishodi učenja i konstruktivno poravnanje*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 43

revidiranja bila kategorija znanja, koja je u originalnoj dimenziji bila dualna⁷ po čemu se razlikovala od drugih kategorija. Revidirana je Bloomova taksonomija ispravila tu anomaliju tako što je postala dvodimenzionalnom⁸. Kovač i Kolić-Vehovec (2008) ističu kako revidirana verzija zadržava šest kategorija kognitivnih procesa, a na dimenziji vrste znanja razlikuje četiri kategorije: činjenično znanje kao poznavanje osnovnih elemenata koje učenici moraju znati kako bi upoznali predmet ili riješili problem, odnosno dosjećanje već stečenih sadržaja, zatim konceptualno znanje kao poznavanje međusobne povezanosti između temeljnih elemenata veće strukture koja omogućuje zajedničko funkcioniranje, proceduralno znanje kao znanje kako nešto učiniti, metode ispitivanja, kriteriji za korištenje, algoritmi, tehnike, metode. Listeš i Grubišić Belina (2016) ističu kako je u nastavi Hrvatskoga jezika to znanje važno u svim predmetnim područjima jer je to znanje o tome kako se rješavaju problemi, opis slijeda u pisanju ili govorenju. Posljednja je kategorija metakognitivno znanje, odnosno poznavanje vlastitog načina učenja, poznavanje značajki sadržaja koje treba usvojiti, poznavanje strategija za učenje sadržaja i vještine samonadgledanja i samoregulacije učenja. Dakle, taksonomska je tablica dvodimenzionalna. Dimenzija znanja predstavlja okomitu os, a dimenzija kognitivnog procesa vodoravnu. U tablici se presijecaju znanja i kategorije kognitivnih procesa. Svaki se ishod učenja može predstaviti u jednoj ili više ćelija taksonomske tablice (tablica 5.)⁹, a sve bi spomenute sastavnice trebale biti usklađene i logički proizlaziti jedna iz druge. Taksonomska tablica pomaže nastavniku da generičke ciljeve iz predmetnog kurikulumu razradi u ishode učenja za određenu nastavnu cjelinu. Također mu pomaže i da osmisli nastavne aktivnosti za ostvarivanje tih ishoda te da izradi zadatke za praćenje i provjeru ostvarenosti ishoda kao i kriterije vrednovanja. Listeš i Grubišić Belina (2016) ističu kako je tablica vizualna reprezentacija kurikularnog poravnanja za pojedinu nastavnu cjelinu te svakako osnovica za planiranje i poboljšanje rada nastavnika.

⁷ Sadržavala je i aspekt imenice ili imeničke fraze i aspekt glagola.

⁸ Aspekt imenice osnovica je za dimenziju znanja, a aspekt glagola za dimenziju kognitivnoga procesa.

⁹ Citirano prema: Listeš, S.; Grubišić Belina, L. (2016) *Kompetencijski pristup nastavi hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb, str. 97

Tablica 5. Dvodimenzionalna taksonomska tablica

DIMENZIJA ZNAJANJE	DIMENZIJA KOGNITIVNOG PROCESA					
	1. ZAPAMTITI	2. RAZUMJETI	3. PRIMIJENITI	4. RAŠČLANITI	5. VREDNOVATI	6. STVARATI
A ČINJENIČNO ZNAJANJE						
B KONCEPTUALNO ZNAJANJE						
C PROCEDURALNO ZNAJANJE						
D METAKOGNITIVNO ZNAJANJE						

2.3. Svrha ishoda učenja – prednosti i nedostaci

Ishodi su učenja svrhoviti iskazi i njihova je primjena razvidna unutar kvalifikacijskih okvira i standarda, zatim standarda zanimanja te na različitim razinama programa, modula, kolegija ili nastavne jedinice u okviru kurikuluma. (Sorić i sur., 2018: 12) Bez obzira na to o kojoj je razini riječ, ishodi učenja pomažu učenicima, studentima, nastavnicima, poslodavcima bolje razumjeti rezultate koji se očekuju na kraju procesa obrazovanja. S jedne strane, jasno napisani ishodi učenja služe učenicima bolje razumjeti što se od njih očekuje te olakšavaju proces učenja kao i praćenje vlastitog napretka. Također, ishodom učenja nastavnici definiraju što će učenici znati ili moći učiniti te kojim će kompetencijama ovladati na kraju određenoga razdoblja. Isto tako, definirani ishodi učenja pomažu nastavnicima izabrati metodički instrumentarij koji će im omogućiti postizanje ostvarenosti ishoda učenja i u konačnici pomažu im u izboru načina praćenja učenikova rada i napredovanja te u oblikovanju odgovarajućih pitanja i zadataka s ciljem provjere ostvarenosti ishoda učenja. Također, poslodavce i buduće učenike ishodi učenja informiraju o vještinama i kompetencijama stečenih tijekom poučavanja, olakšavaju vidljivost i razlikovanje akademskih programa. (Vizek-Vidović, 2009, citirano u: Sorić i sur., 2018: 13) S druge strane, postoje nedostaci primjene ishoda učenja koji se odnose na ograničavanje učenja

ako su preusko definirani. Ako su ishodi učenja preusko definirani, učenik će se usmjeriti isključivo na učenje onoga što se od njega traži tijekom provjere znanja. Na taj se način gubi interes i motivacija za mogućnost napredovanja. Nadalje, lakše je mjeriti ishode učenja na nižim hijerarhijskim razinama, odnosno njihova primjena može dovesti do redukcije sadržaja u programu te se javlja rizik od zanemarivanja nekih aspekata učenja (vrijednosti, prenosivih vještina, kontekstualizacije učenja i sl.), a u praksi nije sasvim neuobičajeno da se npr. od studenata na nižim godinama zahtijevaju neki ishodi koji su primjereniji za kasnije godine studija ili obrnuto. (Vlahović Štetić, 2009: 42) Također negativni aspekti mogu biti i ograničavanje kreativnosti, učenje za ispit, pojednostavljivanje poučavanja, podržavanje trenda „normizacije“¹⁰ znanja, pretjerano reguliranje poučavanja i nastavnog procesa, dodatno opterećenje nastavnika. (Lončar-Vicković; Dolaček-Alduk, 2009: 34) Nastavnici bi svakako trebali paziti da pri osmišljavanju ishoda učenja, svoju pozornost ne usmjeravaju isključivo na kompetencije i ishode u kognitivnom području te na taj način zanemaruju kompetencije i ishode u psihomotoričkom i afektivnom području.

2.4. Kakvi ishodi trebaju biti?

Ishodi učenja moraju biti **SMART**: **S** kao specific, odnosno **konkretni**, dobro i jasno definirani, treba točno navesti što će biti postignuto; **M** kao measurable, odnosno **mjerljivi**, u postupku vrednovanja treba biti moguće utvrditi kada je ishod ostvaren ili koliko još nedostaje do ostvarenja; **A** kao agreed, odnosno **dogovoreni**, važni dionici (sveučilište, fakulteti, nastavnici, učenici) moraju biti usuglašeni oko ishoda učenja; **R** kao realistic/relevant, odnosno **realni/relevantni**, moraju biti ostvarivi s obzirom na raspoložive resurse/relevantni u odnosu na program, nastavnu jedinicu i **T** kao timely, odnosno **vremenski izvedivi**, treba postojati vremenski okvir u kojem će biti ostvareni. (Blanchard i Johnson, 1981, citirano u: Sorić i sur., 2018: 13) Pri određivanju ishoda učenja treba obratiti pažnju i na to da ishodi budu: **aktivni** (usmjereni na ono što učenik čini), **atraktivni** (učenici ih žele ostvariti), **razumljivi** (svim je učenicima jasno što se od njih očekuje), **primjereni** (usklađeni s učeničkim aktualnim ciljevima), **dostižni** (ostvarivi svim učenicima uz odgovarajuće zalaganje) i **vidljivi** (jasno iskazani u izvedbenim planovima). Tuning, Gonzalez i Wagenaar (2005) napominju i kako bi ishodi učenja trebali biti **transparentni**, odnosno prepoznati unutar i izvan Europe.

¹⁰ Normizacija je stanje uspostavljenog sustava normi, sustav normiranja. (Anić, 1998: 636)

2.5. Pisanje ishoda učenja

Ishodi učenja trebaju biti napisani tako da je svima jasno kako ih se ostvaruje i vrednuje. Pravilno napisani ishod učenja ima tri sastavnice: aktivni glagol koji opisuje ono što će učenik moći učiniti poslije završetka učenja, zatim uvjete ili okolnosti u kojima će učenik pokazati svoje novo znanje i vještine te minimalni kriterij prolaznosti, jer učenici trebaju znati kriterije, odnosno koliko uspješno nešto treba učiniti. (Listeš; Grubišić Belina, 2016: 76) Nedovoljno jasno i nedovoljno specifično napisani ishodi učenja dovode do višeznačne interpretacije.¹¹ Ishodi učenja trebaju sadržavati aktivni glagol koji je obično vezan uz prilog koliko uspješno to mora biti učinjeno, objekt glagola (što će moći učiniti) i frazu koja upućuje na kontekst ili uvjet okolnosti pod kojim će se radnja izvršiti. Primjer (1)

(1) Učenik će u tekstu prepoznati vrste zamjenica.

Dakle, ovaj primjer sadrži aktivni glagol koji opisuje što će učenik moći učiniti poslije završetka učenja (*prepoznat će*), uvjete ili okolnosti u kojima će učenik pokazati svoje novo znanje (*u tekstu*) te minimalni kriterij prolaznosti. Nadalje, ishodi se učenja uvijek pišu kao mjerljive aktivnosti, pri pisanju se izbjegavaju duge i složene tvrdnje, nepoznate riječi, preopćeniti glagoli, komparativi *bolje* i *više* jer podrazumijevaju mjerenje prije i poslije učenja te je opće preporučeno odabrati pet do sedam ishoda za pojedinu nastavnu jedinicu.

3. Planiranje nastave hrvatskoga jezika

Planiranje nastave Hrvatskoga jezika važan je korak u trodijelnome procesu¹² koji počinje definiranjem ishoda učenja, nastavlja se planiranjem metodičkih aspekata izvedbe nastave i na posljetku određivanjem postupaka kojima će se provjeriti ostvarenost planiranih ishoda učenja. Taj kurikulumski krug počinje inicijalnim ishodima učenja zadanim predmetnim kurikulumom koji čini temelj planiranja nastavnoga sata. Prema Kurikulumu nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (2019) predmet Hrvatski jezik organiziran je u tri međusobno

¹¹ *Nakon učenja student će znati teorije učenja.* Vlahović Štetić (2009) navodi kako iz tako napisanog ishoda učenja nije jasno kako će student manifestirati to znanje i kako će nastavnik moći to znanje izmjeriti. Bolje je sasvim konkretno napisati ishod, kao npr. *Nakon učenja student će znati nabrojiti tri glavne skupine teorija učenja i predstavnike/autore pojedinih teorija.*

¹² Tri su međusobno ovisna procesa planiranje, organizacija i kontrola učenja. (Težak, 1996: 193)

povezana predmetna područja: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji. U svim se predmetnim područjima razvija komunikacijska jezična kompetencija i potiče se ovladavanje jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja te njihovim međudjelovanjem. Predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija temelji se na učenju i poučavanju jezičnim znanjima te na ovladavanju jezikom kao sustavom s uporabnoga stajališta. Predmetno područje književnost i stvaralaštvo utemeljeno je na čitanju i recepciji književnoga teksta koji je iskaz umjetničkog, jezičnog, spoznajnog i osobnog poimanja svijeta i stvarnosti, dok se predmetno područje kultura i mediji odnosi na istraživanje veza između tekstova i njihovih oblika, između kultura življenja i društvenih odnosa, međuodnosa autora i publike te visoke umjetnosti i popularne kulture. Tvorci kurikuluma hrvatskom jeziku trebaju pristupati kao jeziku na kojem se temelji hrvatska znanost, umjetnost i sva hrvatska kultura. Projektirajući nastavu hrvatskoga jezika, tvorci kurikuluma moraju imati u vidu svrhu nastave hrvatskoga jezika u cjelini i na svakom pojedinom obrazovnom stupnju, osebnosti hrvatskoga jezika i njihov odraz na govornu komunikaciju kako u pojedinim krajevima tako i u pojedinim strukama te mogućnosti učenika s obzirom na dob i govorne navike. Glede učeničkih mogućnosti, Težak (1996) navodi kako treba istaknuti učenikovu jezičnu kompetenciju, odnosno stupanj ovladanosti jezičnom komunikacijom te stupanj razvijenosti učenikova apstraktnog mišljenja.

3.1. Koraci u planiranju nastave hrvatskoga jezika

Planiranje nastave hrvatskoga jezika obuhvaća pripremu poučavanja iskazanu pismenim scenarijem¹³ ili nacrtom nastavnoga sata¹⁴ u kojoj se ističu ciljevi¹⁵ poučavanja zatim ishodi učenja, izbor nastavnih sadržaja, sustava, izvora, sredstava i pomagala, metoda i postupaka te socijalnih oblika rada. Vlasta Vizek Vidović i suradnici (2003) navode kako Pollard i Tann (1993) govore o tri ključna pitanja na koja valja odgovoriti planiranjem nastave: Što poučavati?, Kako i kada poučavati? i Kako ćemo znati jesu li ostvareni ishodi učenja? (prema: Pollard i Tann, 1993, citirano u: Vizek Vidović i sur., 2003: 415)

¹³ Nastavnikov dokument kojim se vodi u poučavanju, vrednovanju, samovrednovanju, ocjenjivanju i novom planiranju. (Listeš; Grubišić Belina, 2016)

¹⁴ Dokument kojim nastavnik samostalno razrađuje ishode učenja, smješta ih u prostorne i vremenske okvire i prilagođuje skupini koju poučava. (Listeš; Grubišić Belina, 2016)

¹⁵ Listeš i Grubišić Belina (2016) navode kako se ciljevima opisuje ono što se može postići učenjem, odnosno sadržaji i vještine koje učenici trebaju svladati te se na njih gleda s aspekta nastavnika. Ishodi učenja moraju biti definirani s aspekta učenika.

3.1.1. Što želimo poučavati?

Odgovarajući na pitanje što se želi poučavati, svakako je potrebno usmjeriti se na pojmove i činjenice kojima učenici trebaju ovladati te vještine i stavove koje učenici trebaju steći. Prema Vizek Vidović i sur. (2003) u tim razmišljanjima osobit obzir treba posvetiti postupnosti u poučavanju uobzirujući učenikovo predznanje, zanimanja i sposobnosti, zatim uspostavi ravnoteže između širine i dubine obuhvaćenosti nastavnih sadržaja, odnosno količine informacija i razine njihova poučavanja. Također je važno razmišljati o smislenom i logičnom povezivanju nastavnih sadržaja, dakle o koherentnosti te o kreiranju takve neposredne okoline koja će omogućiti aktivno i iskustveno učenje. Naglasak valja staviti i na korelaciju, odnosno povezivanje predmetnih nastavnih sadržaja sa srodnim nastavnim sadržajima u drugim predmetima kao i na osvještavanje vlastitih svjetonazora i mogućih prikrivenih vrijednosti pri izboru nastavnih materijala. Nakon izbora sadržaja valja odrediti ciljeve koji se žele ostvariti poučavanjem. Određuju se tako da njihova operacionalizacija bude temelj za izbor aktivnosti i resursa u poučavanju s jedne strane, a s druge strane polazište za izbor metoda i tehnika evaluacije ishoda.

3.1.2. Kako i kada ćemo poučavati?

Odgovarajući na pitanje Kako ćemo poučavati?, Vlasta Vizek Vidović i suradnici (2003) ističu kako se najprije treba odrediti odnos između sadržaja poučavanja i procesa učenja koji se želi potaknuti. Nakon toga trebalo bi odabrati aktivnosti i zadatke koji će omogućiti da se nova znanja, vještine i stavovi usvoje i integriraju s postojećima. Također ističu kako su se neki istraživači posebno usmjerili na ispitivanje zastupljenosti pojedinih vrsta aktivnosti s obzirom na područja i procese učenja. Tako npr. Bennett i suradnici (1984) klasificiraju te aktivnosti u pet kategorija s obzirom na vrstu zahtjeva koji se postavljaju pred učenike. Prva se kategorija odnosi na povećanje, odnosno na uvođenje i stjecanje novih pojmova/postupaka/vještina, druga se odnosi na restrukturiranje, odnosno otkrivanje odnosa i načela među poznatim pojmovima u svrhu uočavanja povezanosti i obrazaca unutar akademskog područja, treća se odnosi na obogaćivanje, odnosno na primjenu već poznatih pojmova i postupaka pri rješavanju novih problema, četvrta se odnosi na uvježbavanje, odnosno na utvrđivanje i osnaživanje već postojećih znanja i vještina, dok se posljednja, peta kategorija odnosi na ponavljanje i osnaživanje znanja i vještina koje se neko vrijeme nisu koristile. (Bennett i sur., 1984, citirano u:

Vizek Vidović i sur., 2003: 416) Dakle, nastavnik najprije mora utvrditi ciljeve poučavanja s obzirom na sadržaj predviđen propisanim kurikulumom izražen pomoću očekivanih ishoda učenja. Nakon toga utvrđuje razinu predznanja i kompetencije učenika kao i načine ostvarenja ciljeva te metode i tehnike poučavanja kojima će se poticati ostvarenje očekivanih ishoda. Pri odabiru odgovarajućih aktivnosti i zadataka kojima će nastavnik ostvariti proces poučavanja, mora razmišljati o osobinama svojih učenika te kako će poučavanje prilagoditi njihovim željama, potrebama i mogućnostima. Odgovarajući na pitanje Kada ćemo poučavati?, nastavnik treba utvrditi vremenski raspon i raspored primjene aktivnosti i zadataka, odnosno što će raditi on, a što učenici u određenom trenutku. I na kraju svakako treba odrediti nastavna pomagala i nastavna sredstva koja će poslužiti kao potpora u izvedbi planiranih aktivnosti.

3.1.3. Kako ćemo znati jesu li ishodi učenja ostvareni?

Prema Kurikulumu nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (2019) vrednovanje se u nastavnom predmetu Hrvatski jezik pažljivo planira i provodi sustavnim prikupljanjem različito povezanih informacija o ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda. Pritom se poštuje jedinstvenost svakoga učenika s obzirom na kognitivno, društveno-afektivno i psihomotoričko razvojno područje vrednovanja. Svrha je procesa vrednovanja dvojaka. Vrednovanje motivira učenike na daljnji rad, a ujedno je povratna informacija učenicima, učiteljima i nastavnicima, roditeljima, obrazovnim institucijama i prosvjetnim vlastima. Nadalje, sastavnice vrednovanja u predmetu Hrvatski jezik proizlaze iz odgojno-obrazovnih ishoda organiziranih u trima predmetnim područjima (hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo i kultura i mediji). Dakle, provjera uspješnosti učenja uključuje dvije vrste postupaka: jedni se odnose na praćenje napredovanja u učenju, a drugi na vrednovanje postignuća. „Uspješnost tih postupaka ovisi o formuliranju ciljeva poučavanja i to tako da se prema njima mogu nedvosmisleno operacionalizirati zadaci pomoću kojih će se moći izmjeriti, analizirati i vrednovati očekivani ishodi učenja.“ (Vizek Vidović i sur., 2003: 417) U skladu s tim može se zaključiti da kada su u etapi planiranja, jednom jasno određeni ishodi učenja, nastavnik kasnije neće imati problema pri odabiru odgovarajućih zadataka kojima će provjeravati naučeno.

Drugim riječima, na početku procesa poučavanja nastavnici trebaju izraditi godišnji plan sati po mjesecima i sastavnicama predmeta za svaki razred. To znači da se predmetnom području

hrvatski jezik i komunikacija može posvetiti različit broj sati po mjesecima, što treba biti razvidno u tablici godišnjega plana. Dakle, u tablici godišnjeg plana može se uočiti broj sati koje nastavnik pridružuje pojedinoj sastavnici predmeta. Zatim, u tablici godišnjega plana i programa uz podatak o razrednome odjelu nastavnik razrađuje sadržajne cjeline/teme unutar područja. Npr. nastavno je područje jezik, a unutar njega sadržajne su cjeline fonetika i fonologija, morfologija – vrste morfema te gramatička i pravopisna vježba¹⁶. Mirela Barbaroša-Šikić (2014) navodi kako se od nastavnika očekuje jasno i precizno planiranje broja sati – novih sadržaja i postignuća, ponavljanja, vježbanja i usustavljanja te provjere - usmene i pismene. Često se događa da se poučavanje jezika zanemaruje, a jezično izražavanje podrazumijeva unutar nastave književnosti jer se učenici tijekom sati književnosti mogu usmeno i pismeno izražavati. Tablica izvedbenoga plana i programa od nastavnika traži jasno izdvajanje ključnih pojmova te planiranje obrazovnih ishoda učenja. Primjerice, ako se u nastavi jezika poučavaju nesamostalni rečenični članovi – atribut i apozicija, učenici mogu prepoznati ulogu atributa i apozicije u rečenici, zatim objasniti gramatički odnos u sastavnicama spojeva riječi atributa i apozicije. Dakle, nastavnici trebaju oblikovati cilj nastavnog sata te razinu znanja, vještina i sposobnosti koje se očekuju od učenika, npr. prepoznati jezičnu pojavu, objasniti, usporediti, razlikovati, samostalno ispraviti s pomoću rječnika, pravopisa i sl. Također su važne i napomene, namijenjene samostalnom nastavnikovom opažanju nastavnog procesa, koje će pružiti uvid u moguće pogreške i omogućiti kvalitetnije daljnje planiranje nastavnog procesa. Posljednji se element pripreme odnosi na postupke i oblike vrednovanja i samovrednovanja. Dakle, nastavnici trebaju izraditi kriterije prema kojima će vrednovati, a ti kriteriji trebaju biti jasni i razumljivi svima koji su u proces poučavanja i učenja uključeni, izravno i neizravno.

3.2. Nastavni sat hrvatskoga jezika utemeljen na ishodima učenja

Budući da je nastavni predmet Hrvatski jezik složene strukture, od nastavnika se zahtijeva unutarpredmetno povezivanje i stalna elastičnost u ostvarivanju ishoda učenja svih nastavnih područja¹⁷. Težak (1996) upućuje na važnost tematskog planiranja nastave Hrvatskog jezika smatrajući ga najbolje prihvaćenim i provedivim u praksi jer takvo tematsko planiranje

¹⁶ Citirano prema: Barbaroša-Šikić, M. (2014) *Zašto je važno planirati poučavanje?* Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika, Vol. 1 No. 2, str. 13-21

¹⁷ Hrvatski jezik, Književnost/Lektira, Pisano izražavanje, Usmeno izražavanje i Medijska kultura (Listeš; Grubišić Belina, 2016: 174)

omogućuje nastavniku više elastičnosti u realizaciji plana i bolje prilagođavanje novim situacijama. (Težak, 1996: 196) Listeš i Grubišić Belina (2016) ističu kako se u predmetu nastavni sadržaji planiraju prema kriterijima koje su zadale znanstvene discipline¹⁸ na kojima počiva nastavni predmet Hrvatski jezik, a Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (2019) određuje tri, već spomenuta, predmetna područja (hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji). Prema Listeš (2019) važno je da u oblikovanju ishoda učenja nastavnik razmišlja i o razinama znanja, poglavito proceduralnom i konceptualnom, a to znači da ishode definira u dvjema dimenzijama. Primjerice, da bi učenik mogao odrediti vrstu složene rečenice, mora znati podjelu rečenica (konceptualno znanje)¹⁹ i način na koji valja razlikovati te rečenice (proceduralno znanje)²⁰. Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (2019) donosi odgojno-obrazovne ishode za svako predmetno područje, zatim razradu ishoda te odgojno-obrazovne ishode na razini usvojenosti „dobar“ na kraju razreda, dok se detaljan opis svih četiriju razina (zadovoljavajuća, dobra, vrlo dobra i iznimna) nalazi u metodičkim priručnicima predmetnog kurikuluma. Primjer (2)

(2) Gimnazija Hrvatski jezik 1. razred – 140 sati godišnje

Odgojno-obrazovni ishod: Učenik analizira morfosintaktička obilježja riječi u rečenici i primjenjuje znanja pri oblikovanju teksta.

Razrada ishoda: objašnjava rečenicu kao sintaktičku i komunikacijsku jedinicu, objašnjava riječ kao morfološku i sintaktičku jedinicu, raščlanjuje rečenicu na nezavisne i zavisne rečenične članove, određuje uloge i gramatičke veze među sastavnicama sintagme, opisuje sintaktičku službu i značenja promjenjivih i nepromjenjivih riječi u rečenici, razlikuje apsolutnu i relativnu uporabu glagolskih vremena i načina, objašnjava subjektno-predikatnu sročnost, primjenjuje morfosintaktička znanja o vrstama riječi pri oblikovanju teksta.

Odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti „dobar“ na kraju razreda: razlikuje morfosintaktička obilježja promjenjivih i nepromjenjivih riječi.

Iz navedenog primjera moguće je zaključiti kako svi odgojno-obrazovni ishodi moraju biti što preciznije konkretizirani, oblikovani tako da se iz njih mogu jasno iščitati znanja, sposobnosti i vještine s obzirom na sadržaj nastavne jedinice, uporabom aktivnih glagola.

¹⁸ Jezikoslovlje, teorija i povijest književnosti, tekstna lingvistika, stilistika, teorija i povijest medija, retorika itd. (Listeš; Grubišić Belina, 2016: 174)

¹⁹ Konceptualno znanje podrazumijeva „poznavanje međusobne povezanosti između temeljnih elemenata veće strukture koja omogućuje zajedničko funkcioniranje.“ (Kovač i Kolić-Vehovec, 2008, citirano u: Sorić i sur., 2018: 7)

²⁰ Proceduralno znanje podrazumijeva „znanje kako nešto učiniti, metode ispitivanja, kriteriji za korištenje, algoritmi, tehnike, metode.“ (Kovač i Kolić-Vehovec, 2008, citirano u: Sorić i sur., 2018: 7)

3.3. Definiranje ishoda učenja za poučavanje hrvatskoga jezika

Odgojno-obrazovni ishodi proširuju se i produbljuju načelom vertikalno-spiralnoga slijeda od prvog razreda osnovne škole do završnog razreda srednje škole pa se pojedine sastavnice razrade ishoda podrazumijevaju kao usvojene i ne ponavljaju se. Sastavnice razrade ishoda proširuju se, produbljuju i razvijaju kompleksnijim sadržajima i aktivnostima. Na taj se način učenicima omogućuje uvježbavanje i utvrđivanje znanja, automatizacija vještina i razvoj stavova i vrijednosti. Odgojno-obrazovne ishode čine tri sastavnice: odgojno-obrazovni ishod (Primjer 3), razrada ishoda i razine usvojenosti ishoda.

(3) Učenik čita tekst, izdvaja ključne riječi i objašnjava značenje teksta.²¹

Dio nekih ishoda preporuka je koja sadržava upute za provedbu i ostvarivanje ishoda. Razrada odgojno-obrazovnih ishoda podrazumijeva preciznije određenje aktivnosti i sadržaja u okviru pojedinoga odgojno-obrazovnog ishoda ili skupine ishoda. Primjer (4)

(4) Učenik prepoznaje svrhu čitanja: osobna i javna, uočava sastavne elemente grafičke strukture teksta: naslov, podnaslove, fotografije i/ili ilustracije, izdvaja ključne riječi i piše kratke bilješke, prepričava tekst služeći se bilješkama, objašnjava nepoznate riječi na temelju vođenoga razgovora i zaključivanja iz konteksta, služi se sadržajem i kazalom pojmova u traženju informacija, ovladava osnovnim tehnikama pretraživanja interneta i knjižničnih kataloga.²²

Razine usvojenosti odgojno-obrazovnog ishoda opisno određuju opseg znanja, dubinu razumijevanja i stupanj razvijenosti vještina i usvojenosti stavova. Primjer (5)

(5) Učenik čita tekst, izdvaja ključne riječi i piše bilješke.²³

Odgojno-obrazovni ishodi ostvaruju se iskustvenim, problemsko-stvaralačkim, istraživačkim i projektnim učenjem i poučavanjem, osobito individualnim, individualiziranim pristupom i suradničkim oblicima rada te svrhovitom uporabom informacijske i komunikacijske tehnologije. Svi se ishodi moraju vrednovati i ocijeniti. Tradicionalne linearne nastavne planove i programe donosi država i usmjereni su prema nastavniku, a ne prema učeniku. Danas se ipak inzistira na pristupu poučavanju kojemu će u središtu biti učenik, dakle kojemu će se podrediti svi odnosi unutar školskog sustava. „U ovakvom je načinu razmišljanja potrebno odlučiti i odrediti što se od učenika očekuje poslije određenoga ciklusa pa se uvodi izraz **očekivani ishod**

²¹ Osnovna škola Hrvatski jezik 5. razred

²² Osnovna škola Hrvatski jezik 5. razred

²³ Osnovna škola Hrvatski jezik 5. razred, odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti „dobar“ na kraju razreda.

učenja.“ (Listeš; Grubišić Belina, 2016: 75) Nadalje, ishodi učenja nisu i ne mogu biti istoznačnicom s učeničkim postignućima²⁴. Srednjoškolski nastavni planovi i programi propisuju razvijanje brige i ljubavi za hrvatski jezik i književnost, ali dok se osnovnoškolski naslanjaju na skrb o razvoju jezičnokomunikacijskih sposobnosti učenika, srednjoškolski se više okreće književnosti i književnoj kulturi. Kako je moguće ishode učenja primijeniti u praksi, Listeš i Grubišić Belina (2016) prikazuju na trima modelima, pri čemu se u nastavku prikazuje primjer za ustrojstvo hrvatskoga jezika²⁵. Primjer (6)

- (6) **Kompetencija:** osposobljenost za uporabu standardnoga hrvatskoga jezika u svim jezičnim djelatnostima (slušanju, govorenju, čitanju i pisanju).

Jedinica ishoda učenja: ustrojstvo (struktura) hrvatskoga jezika.

Opći ishod: rabiti jezična pravila hrvatskoga standardnoga jezika u skladu s pravopisnom, pravogovornom, fonološkom, morfološkom, tvorbenom, sintaktičkom, leksičko-semantičkom i stilističkom normom.

GLAGOL – rabiti

IMENICA – pravila

UVJET – u skladu s normom

Nastavni sadržaji: promjenjive i nepromjenjive vrste riječi.

Ishodi učenja: razlikovati morfološke skupine (rod, broj, padež; osoba, vrijeme; stupanj), prepoznati padeže imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva s pomoću padežnih pitanja i pomoćnih riječi, razlikovati značenja padeža, prepoznati rod i broj imenica i zamjenica, odrediti stupanj pridjeva, prepoznati glasovnu promjenu u sklonidbi imenica i stupnjevanju pridjeva, iskazati/dati primjer za pisanje brojeva, prepoznati glagolsko vrijeme, objasniti značenja nepromjenjivih vrsta riječi, razlikovati priloge i pridjeve na čestim primjerima, imenovati načine uspostavljanja odnosa među riječima u rečenicama, preoblikovati rečenično ustrojstvo česticama...

Vrednovanje: zadacima objektivnoga tipa (testovima) i opisnicima za usmeno i pisano jezično izražavanje (u primjeni)

Na temelju navedenog primjera ponovno se može zaključiti kako se ishodi učenja određene nastavne jedinice trebaju konkretizirati kako bi učenici točno znali što se od njih očekuje na kraju procesa poučavanja. Također prevladavaju ishodi učenja definirani na razini kognitivnog područja, a manje su zastupljeni ishodi na razinama afektivnog i psihomotoričkog područja.

²⁴ Postignuća su rezultati učenja koja su učenici postigli na temelju zadanih i planiranih ishoda, odnosno „ona su ona što je vrednovano i ocijenjeno poslije procesa učenja i stjecanja vještina, stupnja samostalnosti i odgovornosti.“ (Listeš; Grubišić Belina, 2016: 75)

²⁵ Citirano prema: Listeš; Grubišić Belina, 2016: 90

4. Metodologija istraživanja

S obzirom na to da su ishodi učenja tema ovoga rada, u istraživačkome dijelu osobit obzir bit će posvećen analizi predmetnoga kurikuluma Hrvatskoga jezika koji se temelji na ishodima učenja pri čemu će se posebno analizirati hrvatski jezik i komunikacija kao predmetno područje relevantno za ovaj rad. U nastavku će se razložiti cilj i predmet istraživanja te način prikazivanja podataka.

4.1. Cilj istraživanja

Analizom predmetnoga kurikuluma želi se istražiti zastupljenost područja i razina ishoda u predmetnome području hrvatski jezik i komunikacija u 5., 6., 7. i 8. razredu osnovne škole te u 1., 2., 3. i 4. razredu gimnazije. Također je cilj istraživanja utvrditi koje područje ishoda učenja prevladava te koja razina ishoda učenja i to na temelju glagola istaknutih u opisu ishoda učenja u kurikulumu.

4.2. Predmet istraživanja

Da bi se utvrdilo koje područje ishoda učenja prevladava te koje razine ishoda, istraživanje će obuhvatiti odgojno-obrazovne ishode zadane kurikulumom Hrvatskoga jezika i to hrvatskoga jezika i komunikacije kao predmetnoga područja. To znači da će se najprije ispisati svi ishodi učenja za 5., 6., 7. i 8. razred osnovne škole te 1., 2., 3. i 4. razred gimnazije u navedenom predmetnom području. Budući da je svaki zadani odgojno-obrazovni ishod razrađen u predmetnom kurikulumu, iz razrade ishoda ispisat će se svi glagoli na temelju kojih će se precizirati područje ishoda (kognitivno, psihomotoričko, afektivno) te razina ishoda u pripadajućem području, inače opisane u teorijskome dijelu rada.

4.3. Način prikazivanja podataka

Svi podatci koji će biti obuhvaćeni u istraživačkome dijelu rada bit će prikazani u tablicama. U svakoj će se tablici prikazati podatci za pojedini razred. Prvi stupac tablice sadržavat će oznaku odgojno-obrazovnoga ishoda koja je navedena u predmetnom kurikulumu. Primjerice, oznaka OŠ HJ A. 5. 1. označava sljedeće:

OŠ – osnovna škola

HJ – nastavni predmet Hrvatski jezik

A. – oznaka predmetnog područja (domene) hrvatskoga jezika i komunikacije

5. – razred

1. – redni broj ishoda.

U sljedećem stupcu tablice bit će naveden odgojno-obrazovni ishod definiran kurikulumom, a u sljedećem stupcu bit će ispisani svi glagoli koji se navode u razradi ishoda također navedeni u kurikulumu. U sljedećem stupcu definirat će se područje ishoda prema Blomovoj taksonomiji odgojno-obrazovnih ishoda (kognitivno, psihomotoričko, afektivno) i u posljednjem stupcu definirat će se razina ishoda učenja u određenom području.

5. Rezultati i rasprava

U ovome poglavlju prikazat će se rezultati istraživanja o ishodima učenja zadanih predmetnim kurikulumom. Dobiveni podatci analizirat će se i interpretirati zasebno, što znači za svaki razred pojedinačno.

5.1. Pregled ishoda učenja za 5. razred osnovne škole

U predmetnom kurikulumu za 5. razred osnovne škole, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno šest odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 1. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 4 do 11 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 27 ishoda. Psihomotoričkih je ishoda manje, 14, dok se afektivni ishodi ne pojavljuju. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 1.

Tablica 1. Pregled ishoda učenja za 5. razred osnovne škole

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja
OŠ HJ A. 5. 1.	Učenik govori i razgovara u skladu	prepoznati, primijeniti, opisati/ razgovarati,	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje,

	s interesima, potrebama i iskustvom.	pripovijedati, govoriti		primjena/ spremnost
OŠ HJ A. 5. 2.	Učenik sluša tekst, izdvaja ključne riječi i objašnjava značenje teksta.	prepoznati, objasniti, izdvojiti/ prepričati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, analiza/ spremnost
OŠ HJ A. 5. 3.	Učenik čita tekst, izdvaja ključne riječi i objašnjava značenje teksta.	prepoznati, objasniti, izdvojiti/ uočiti, prepričati, služiti se, ovladavati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, analiza/ percepcija, spremnost
OŠ HJ A. 5. 4.	Učenik piše tekstove trodijelne strukture u skladu s temom.	citirati, navoditi, opisati, služiti se, pisati/ pisati, čitati, istražiti, pripovijedati, provjeravati, služiti se	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena/ stvaranje, spremnost
OŠ HJ A. 5. 5.	Učenik oblikuje tekst i primjenjuje znanja o promjenjivim i nepromjenjivim riječima na oglednim i čestim primjerima.	razlikovati, prepoznati, izricati, uočiti, provoditi	kognitivno	znanje, primjena
OŠ HJ A. 5. 6.	Učenik uočava jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika u užem i širem okružju.	razlikovati, objasniti, prepoznati, usporediti	kognitivno	znanje, razumijevanje, analiza

Prvi, drugi i treći odgojno-obrazovni ishodi usmjereni su na kognitivno i psihomotoričko područje budući da se tada učenici upoznaju s karakteristikama govora i teksta. Četvrti odgojno-obrazovni ishod usmjeren je na sva tri područja ishoda što upućuje na učenikovu mogućnost samostalnog promišljanja i vrednovanja naučenog. Peti i šesti odgojno-obrazovni ishodi ponovno su usmjereni isključivo na kognitivno područje, odnosno na razinu znanja, jer se tada učenici upoznaju s nastavnim gradivom koje im je do tada još nepoznato.

5.2. Pregled ishoda učenja za 6. razred osnovne škole

U predmetnom kurikulumu za 6. razred osnovne škole, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno šest odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 2. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 3 do 8 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 20 ishoda. Psihomotoričkih je ishoda manje, 9, dok se afektivni

ishodi pojavljuju samo dva puta. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 2.

Tablica 2. Pregled ishoda učenja za 6. razred osnovne škole

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja
OŠ HJ A. 6. 1.	Učenik govori i razgovara o pročitanim i poslušanim tekstovima.	razlikovati/ izlagati, pripovijedati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje/ spremnost
OŠ HJ A. 6. 2.	Učenik sluša tekst, sažima podatke u bilješke i objašnjava značenje teksta.	razlikovati, sažimati, objašnjavati/ postavljati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, sinteza/ spremnost
OŠ HJ A. 6. 3.	Učenik čita tekst, uspoređuje podatke prema važnosti i objašnjava značenje teksta.	razlikovati, oblikovati, dovoditi u vezu, izdvajati, usporediti/ prepričati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, analiza/ spremnost
OŠ HJ A. 6. 4.	Učenik piše pripovjedne i opisne tekstove prema planu pisanja.	rasporediti, opisati, upotrijebiti, pisati/ izraditi, pripovijedati, pronaći, preuzeti	kognitivno/ psihomotoričko	razumijevanje, sinteza, primjena/ stvaranje, spremnost
OŠ HJ A. 6. 5.	Učenik oblikuje tekst i primjenjuje jezična znanja o promjenjivim vrstama riječi na oglednim i čestim primjerima.	prepoznati, upotrijebiti, provoditi	kognitivno	znanje, primjena
OŠ HJ A. 6. 6.	Učenik uočava jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika kroz hrvatsku povijest.	prepoznati/ upoznati se	kognitivno/ afektivno	znanje/ prihvaćanje

U šestom su razredu prvi, drugi, treći i četvrti odgojno-obrazovni ishodi usmjereni isključivo na kognitivno i psihomotoričko područje što pokazuje učenikovu potrebu za znanjem i primjenom toga znanja te potrebu za samostalnim djelovanjem. U petom odgojno-obrazovnom ishodu

šestoga razreda, glagoli su usmjereni na kognitivno područje, odnosno na usvajanje novih jezičnih činjenica, dok su glagoli šestoga odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni na kognitivno i afektivno područje i to na način prihvaćanja općepoznatih činjenica

5.3. Pregled ishoda učenja za 7. razred osnovne škole

U predmetnom kurikulumu za 7. razred osnovne škole, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno šest odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 3. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 5 do 9 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 31 ishod. Psihomotoričkih je ishoda manje, 9, dok se afektivni ishodi pojavljuju 5 puta. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 3.

Tablica 3. Pregled ishoda učenja za 7. razred osnovne škole

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja
OŠ HJ A. 7. 1.	Učenik govori prema planu i razgovara primjenjujući vještine razgovora u skupini.	odrediti, razlikovati, naglasiti, povezati/ govoriti, obrazlagati/ raspravljati	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, primjena/ spremnost/ odgovaranje
OŠ HJ A. 7. 2.	Učenik sluša tekst, izvodi zaključke i tumači značenje teksta.	razlikovati, organizirati, interpretirati, sažimati, donositi, objašnjavati	kognitivno	znanje, razumijevanje, sinteza, primjena
OŠ HJ A. 7. 3.	Učenik čita tekst, izvodi zaključke i tumači značenje teksta.	razlikovati, objašnjavati, pojednostavljivati, organizirati, interpretirati/ uočiti, pronaći, potkrijepiti, izabrati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, sinteza/ spremnost, percepcija
OŠ HJ A. 7. 4.	Učenik piše objektivne pripovjedne tekstove u skladu s temom i prema planu.	odgovoriti, čitati, pregledati, uočiti, izostaviti, razlikovati, usporediti, pisati/ pripovijedati, preuzeti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena, analiza/ spremnost

OŠ HJ A. 7. 5.	Učenik oblikuje tekst i primjenjuje znanja o sintaktičkom ustrojstvu rečenice na oglednim primjerima.	razlikovati, objasniti, imenovati, provoditi	kognitivno	znanje, razumijevanje, primjena
OŠ HJ A. 7. 6.	Učenik imenuje tekstove i događaje važne za razvoj hrvatskoga jezika kroz hrvatsku povijest.	uočiti, istražiti/ upoznati se	psihomotoričko/ afektivno	percepcija, spremnost/ prihvaćanje

U sedmom je razredu karakteristično što su već u prvom odgojno-obrazovnom ishodu, glagoli usmjereni na sva tri područja ishoda i to na način stjecanja znanja i njegove primjene, samostalnog djelovanja te mogućnosti iznošenja vlastitog mišljenja i zastupanja vlastitih stavova tijekom rasprave. Drugi i treći odgojno-obrazovni ishodi usmjereni su isključivo na kognitivno područje ishoda, odnosno na mogućnost samostalnog oblikovanja teksta i primjene stečenog znanja. Treći i četvrti odgojno-obrazovni ishodi usmjereni su na kognitivno i psihomotoričko područje ishoda u smislu učenikovog samostalnog djelovanja i tumačenja, a glagoli šestoga odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni su samo na psihomotoričko i afektivno područje ishoda u smislu uočavanja i prihvaćanja hrvatskoga jezika kroz hrvatsku povijest.

5.4. Pregled ishoda učenja za 8. razred osnovne škole

U predmetnom kurikulumu za 8. razred osnovne škole, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno šest odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 4. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 6 do 10 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 31 ishod. Psihomotoričkih je ishoda manje, 7, dok se afektivni ishodi pojavljuju 6 puta, do sada najviše s obzirom na prethodne razrede. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 4.

Tablica 4. Pregled ishoda učenja za 8. razred osnovne škole

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja

OŠ HJ A. 8. 1.	Učenik govori i razgovara u skladu sa svrhom govorenja i sudjeluje u planiranoj raspravi.	govoriti, primijeniti, izbjegavati/ izvoditi/ raspravljati, uživljavati se	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, primjena/ spremnost/ odgovaranje
OŠ HJ A. 8. 2.	Učenik sluša tekst, prosuđuje značenje teksta i povezuje ga sa stečenim znanjem i iskustvom.	razlikovati, sintetizirati, procijeniti, objasniti/ slušati, prosuditi	kognitivno/ afektivno	znanje, razumijevanje, sinteza, primjena/ prihvaćanje, vrednovanje
OŠ HJ A. 8. 3.	Učenik čita tekst, prosuđuje značenje teksta i povezuje ga s prethodnim znanjem i iskustvom.	objasniti, organizirati, objediniti, usporediti/ uočiti, stvarati, proširiti/ prosuditi	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	razumijevanje, analiza/ spremnost, percepcija/ vrednovanje
OŠ HJ A. 8. 4.	Učenik piše raspravljачke tekstove u skladu s temom i prema planu.	pristupiti, ponuditi, odrediti, doraditi, skratiti, dotjerati, izabrati, pisati/ istražiti, pisati/ izraziti	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, primjena/ spremnost, stvaranje/ organizacija
OŠ HJ A. 8. 5.	Učenik oblikuje tekst i primjenjuje znanja o rečenicama po sastavu na oglednim i čestim primjerima.	izricati, razlikovati, objasniti	kognitivno	znanje, razumijevanje, analiza
OŠ HJ A. 8. 6.	Učenik uspoređuje različite odnose među riječima te objašnjava njihovo značenje u različitim kontekstima.	prepoznati, objasniti, uočiti/ služiti se	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje/ spremnost

U osmom su razredu odgojno-obrazovni ishodi najviše usmjereni na sva tri područja ishoda učenja, što se posebno uviđa u prvom, trećem i četvrtom odgojno-obrazovnom ishodu u smislu stjecanja znanja, učenikove mogućnosti raspravljanja i prosuđivanja te samostalnog djelovanja. Glagoli drugog odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni su na kognitivno i afektivno područje ishoda, u smislu prosuđivanja i povezivanja novog znanja i iskustva s već stečenim. Glagoli su

petog odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni isključivo na kognitivno područje ishoda, odnosno na primjenu stečenog znanja, dok su glagoli šestog odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni na kognitivno i psihomotoričko područje u smislu učenikova razumijevanja i samostalnog djelovanja.

5.5. Pregled ishoda učenja za 1. razred gimnazije

U predmetnom kurikulumu za 1. razred gimnazije, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno sedam odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 5. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 6 do 9 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 43 ishoda. Psihomotoričkih je ishoda manje, 9, dok se afektivni ishod pojavljuje samo jednom. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 5.

Tablica 5. Pregled ishoda učenja za 1. razred gimnazije

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja
SŠ HJ A. 1. 1.	Učenik opisuje i pripovijeda u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja.	odrediti, razlikovati, prepoznati, objasniti, razgovarati/ odabrati, oblikovati, govoriti, primijeniti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena/ spremnost
SŠ HJ A. 1. 2.	Učenik sluša u skladu s određenom svrhom opisne i pripovjedne tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika.	razlikovati, analizirati, opisati, objasniti, postavljati/ oblikovati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, analiza/ spremnost
SŠ HJ A. 1. 3.	Učenik čita u skladu s određenom svrhom opisne i pripovjedne tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika.	razlikovati, objasniti, izdvojiti, odrediti	kognitivno	znanje, razumijevanje, analiza
SŠ HJ A. 1. 4.	Učenik piše tekstove opisnoga i pripovjednog	oprimjeriti, oblikovati, primijeniti/ planirati, istražiti, služiti se	kognitivno/ psihomotoričko	razumijevanje, primjena/ spremnost

	diskursa u kojima ostvaruje obilježja funkcionalnih stilova u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja.			
SŠ HJ A. 1. 5.	Učenik analizira morfosintaktička obilježja riječi u rečenici i primjenjuje znanja pri oblikovanju teksta.	objasniti, raščlaniti, odrediti, opisati, razlikovati, primijeniti	kognitivno	znanje, razumijevanje, primjena, analiza
SŠ HJ A. 1. 6.	Učenik analizira značenjske odnose među riječima pomoću rječnika.	opisati, razlikovati, objasniti, tumačiti/ služiti se	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje/ spremnost
SŠ HJ A. 1. 7.	Učenik objašnjava razliku između hrvatskoga jezika kao sustava govora i hrvatskoga standardnoga jezika.	objasniti, opisati, navoditi, razlikovati, prepoznati/ poštivati	kognitivno/ afektivno	znanje, razumijevanje/ prihvatanje

U prvom su razredu gimnazije glagoli prvog, drugog, četvrtog i šestog odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni na kognitivno i psihomotoričko područje ishoda, u smislu učenikova opisivanja, slušanja, čitanja te pripovijedanja u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja. Nadalje, treći i peti odgojno-obrazovni ishodi usmjereni su isključivo na kognitivno područje, na razine znanja i razumijevanja, odnosno na objašnjavanje osnovnih obilježja i svrhe pripovjednih tekstova i razlikovanja morfosintaktičkih obilježja promjenjivih i nepromjenjivih riječi, te primjene toga znanja pri oblikovanju teksta. Afektivno se područje ishoda pojavljuje samo u sedmom odgojno-obrazovnom ishodu, zajedno s kognitivnim područjem, u smislu razvoja komunikacijske jezične kompetencije i prihvatanja svijesti o hrvatskome jeziku.

5.6. Pregled ishoda učenja za 2. razred gimnazije

U predmetnom kurikulumu za 2. razred gimnazije, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno sedam odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 6. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 4 do 8 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 29 ishoda. Psihomotoričkih je ishoda manje, 14, dok se afektivni ishodi pojavljuju samo dva puta. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 6.

Tablica 6. Pregled ishoda učenja za 2. razred gimnazije

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja
SŠ HJ A. 2. 1.	Učenik govori izlagačke tekstove u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja.	odrediti, usporediti, analizirati, primijeniti/ istražiti, služiti se, govoriti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, analiza, primjena/ spremnost
SŠ HJ A. 2. 2.	Učenik sluša u skladu s određenom svrhom izlagačke tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika.	razlikovati, analizirati, objasniti, tumačiti/ oblikovati/ vrednovati, slušati	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, razumijevanje, analiza/ spremnost/ vrednovanje, prihvaćanje
SŠ HJ A. 2. 3.	Učenik čita u skladu s određenom svrhom izlagačke tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika.	razlikovati, objasniti, povezati, sažeti/ istražiti, odabrati	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena, sinteza/ spremnost
SŠ HJ A. 2. 4.	Učenik piše izlagačke tekstove u kojima ostvaruje obilježja funkcionalnih stilova u skladu sa svrhom teksta i željenim učinkom na primatelja.	analizirati, primijeniti/ oblikovati, istražiti, odabrati, prepraviti	kognitivno/ psihomotoričko	analiza, primjena/ spremnost
SŠ HJ A. 2. 5.	Učenik analizira rečenice u tekstu i primjenjuje	analizirati, razlikovati, objasniti, primijeniti	kognitivno	znanje, razumijevanje, primjena, analiza

	sintaktička znanja pri njegovu oblikovanju.			
SŠ HJ A. 2. 6.	Učenik razlikuje leksičke slojeve općeuporabnoga leksika hrvatskoga standardnog jezika.	imenovati, objasniti, razlikovati, interpretirati, primijeniti, opisati	kognitivno	znanje, razumijevanje, primjena
SŠ HJ A. 2. 7.	Učenik uspoređuje organske govore hrvatskoga jezika s hrvatskim standardnim jezikom na uporabnoj razini.	opisati, usporediti, primijeniti/ uočiti	kognitivno/ psihomotoričko	razumijevanje, analiza, primjena/ percepcija

U drugom su razredu gimnazije prvi, treći, četvrti i sedmi odgojno-obrazovni ishodi usmjereni na kognitivno i psihomotoričko područje ishoda, u smislu upoznavanja i razumijevanja funkcionalnih stilova te ostvarivanja obilježja navedenih stilova u skladu sa svrhom teksta. U drugom se odgojno-obrazovnom ishodu pojavljuju sva tri područja ishoda u svrhu učenikova samostalnog tumačenja i vrednovanja informacija i ideja bitnih za svrhu slušanja, dok su peti i šesti odgojno-obrazovni ishodi usmjereni isključivo na kognitivno područje u smislu stjecanja sintaktičkih znanja te primjene tih znanja pri samostalno oblikovanju teksta.

5.7. Pregled ishoda učenja za 3. razred gimnazije

U predmetnom kurikulumu za 3. razred gimnazije, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno sedam odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 7. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 3 do 9 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 41 ishod. Psihomotoričkih je ishoda manje, 7, dok se afektivni ishod pojavljuje samo jednom. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 7.

Tablica 7. Pregled ishoda učenja za 3. razred gimnazije

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja
SŠ HJ A. 3. 1.	Učenik govori upućivačke i raspravljačke tekstove u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja.	odrediti, oprimjeriti, razlikovati, izreći, navoditi, izvoditi, primijeniti/ istražiti, govoriti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena/ spremnost
SŠ HJ A. 3. 2.	Učenik sluša u skladu s određenom svrhom upućivačke i raspravljačke tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika.	razlikovati, analizirati, tumačiti/ oblikovati/ vrednovati	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, razumijevanje, analiza/ spremnost/ vrednovanje
SŠ HJ A. 3. 3.	Učenik čita u skladu s određenom svrhom upućivačke i raspravljačke tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika.	razlikovati, tumačiti, izdvojiti, povezati/ uočiti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, analiza, primjena/ percepcija
SŠ HJ A. 3. 4.	Učenik piše upućivačke i raspravljačke tekstove u kojima ostvaruje obilježja funkcionalnih stilova u skladu sa svrhom teksta i željenim učinkom na primatelja.	oblikovati, navoditi, primijeniti/ istražiti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena/ spremnost
SŠ HJ A. 3. 5.	Učenik analizira morfološka obilježja riječi i primjenjuje znanja pri oblikovanju teksta.	rašćlaniti, imenovati, odrediti, razlikovati, objasniti, primijeniti/ uočiti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena, analiza/ percepcija
SŠ HJ A. 3. 6.	Učenik objašnjava tvorbu riječi prema različitim tvorbenim načinima.	razlikovati, raščlaniti, analizirati, opisati, primijeniti	kognitivno	znanje, razumijevanje, analiza, primjena

SŠ HJ A. 3. 7.	Učenik opisuje osnovna obilježja funkcionalnih stilova na tekstu.	razlikovati, analizirati, primijeniti	kognitivno	znanje, analiza, primjena

U trećem su razredu gimnazije prvi, drugi, treći i četvrti odgojno-obrazovni ishodi usmjereni na kognitivno i psihomotoričko područje ishoda u smislu stjecanja znanja o upućivačkim i raspravljajkim tekstovima te primjene tog znanja pri samostalnom oblikovanju takvih tekstova. Drugi je odgojno-obrazovni ishod usmjeren na sva tri područja ishoda, jednako kao i u drugom razredu gimnazije, u smislu prihvaćanja, tumačenja i kritičkog vrednovanja stečenih informacija. Glagoli su šestog i sedmog odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni isključivo na kognitivno područje ishoda u smislu opisivanja temeljnih tvorbenih načina na primjerima te razlikovanja funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika.

5.8. Pregled ishoda učenja za 4. razred gimnazije

U predmetnom kurikulumu za 4. razred gimnazije, u predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, ukupno je navedeno sedam odgojno-obrazovnih ishoda, tablica 8. Svaki je ishod razrađen i obuhvaća od 4 do 8 glagola. Na temelju navedenih glagola može se zaključiti da odgojno-obrazovni ishodi definirani predmetnim kurikulumom pripadaju najviše kognitivnom području, što je razvidno čak za 32 ishoda. Psihomotoričkih je ishoda manje, 5, dok se afektivni ishodi pojavljuju čak tri puta, što je do sada najviše s obzirom na prethodne razrede. S obzirom na razine ishoda učenja, razvidno je da je najviše onih ishoda koji pripadaju višim razinama. Tablica 8.

Tablica 8. Pregled ishoda učenja za 4. razred gimnazije

oznaka odgojno-obrazovnog ishoda	odgojno-obrazovni ishod	glagoli obuhvaćeni razradom ishoda učenja	područje ishoda učenja	razina ishoda učenja
SŠ HJ A. 4. 1.	Učenik raspravlja u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja.	odrediti, procijeniti, objasniti, donositi, primijeniti/ govoriti	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje, primjena/ spremnost
SŠ HJ A. 4. 2.	Učenik sluša tekstove različitih funkcionalnih	razlikovati, analizirati, procijeniti/ oblikovati/ vrednovati	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, analiza, primjena/ spremnost/

	stilova u skladu s određenom svrhom i iz različitih izvora.			vrednovanje
SŠ HJ A. 4. 3.	Učenik čita u skladu s određenom svrhom raspravljačke tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika.	razlikovati, tumačiti, usporediti, prepoznati/ oblikovati/ procijeniti	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, razumijevanje, analiza/ spremnost/ vrednovanje
SŠ HJ A. 4. 4.	Učenik piše raspravljačke tekstove u kojima ostvaruje obilježja funkcionalnih stilova u skladu sa svrhom teksta i željenim učinkom na primatelja.	oblikovati, primijeniti/ oblikovati/ procijeniti	kognitivno/ psihomotoričko/ afektivno	znanje, primjena/ spremnost/ vrednovanje
SŠ HJ A. 4. 5.	Učenik analizira glasovni sustav hrvatskoga standardnoga jezika.	objasniti, razlikovati, prepoznati, opisati, usporediti, tumačiti	kognitivno	znanje, razumijevanje, analiza
SŠ HJ A. 4. 6.	Učenik razlikuje lekseme ograničene uporabe u leksiku hrvatskoga standardnog jezika i pravilno ih primjenjuje.	razlikovati, prepoznati, objasniti, tumačiti/ služiti se	kognitivno/ psihomotoričko	znanje, razumijevanje/ spremnost
SŠ HJ A. 4. 7.	Učenik opisuje povijesni razvoj hrvatskoga standardnog jezika.	objasniti, opisati, tumačiti	kognitivno	razumijevanje

U četvrtom se razredu gimnazije uviđa najveća zastupljenost afektivnog područja ishoda. Najprije su glagoli prvog i šestog odgojno-obrazovnog ishoda usmjereni na kognitivno i psihomotoričko područje u smislu stjecanja znanja i sudjelovanja u dijaloškim tekstovima s obilježjima raspravljačkoga diskursa. Drugi, treći i četvrti odgojno-obrazovni ishodi usmjereni su dakle na sva tri područja ishoda u smislu tumačenja funkcija i obilježja raspravljačkih tekstova, samostalnog oblikovanja takvih tekstova te procjenjivanja i kritičkog vrednovanja informacija i

ideja. Peti i sedmi su odgojno-obrazovni ishodi usmjereni isključivo na kognitivno područje ishoda i to na usvajanje i primjenu fonoloških, morfoloških i sintaktičkih znanja na metajezičnoj razini s ciljem razvoja komunikacijske jezične kompetencije i svijesti o hrvatskome jeziku.

6. Zaključak

Ishodi su učenja iskazi kojima se izražava što učenik treba znati, razumjeti i/ili biti u stanju pokazati nakon što završi određeni proces učenja. Ishodi se najčešće izražavaju kao znanje, vještine ili vrijednosti. U radu su se nastojala prikazati područja i razine ishoda učenja, njihova svrha te načini pisanja, budući da se ishodi učenja u današnje vrijeme uzimaju kao temelj planiranja nastave Hrvatskoga jezika. Najvažnije je istaknuti kako nastavnici moraju konkretizirati ishode učenja kako bi učenici točno znali što se od njih očekuje na kraju procesa poučavanja. Ponekad je taj proces težak te nastavnici posežu za već definiranim ishodima učenja od strane nakladnika udžbenika ili Kurikuluma, a ponekad ih i zanemaruju.

Istraživanjem u radu nastojala se prikazati zastupljenost područja i razina ishoda učenja u predmetnome području hrvatski jezik i komunikacija u 5., 6., 7. i 8. razredu osnovne škole te u 1., 2., 3. i 4. razredu gimnazije. Također je cilj istraživanja bio utvrditi koje područje ishoda učenja prevladava te koja razina ishoda učenja i to na temelju glagola istaknutih u opisu ishoda učenja u kurikulumu.

Analizom odgojno-obrazovnih ishoda, svih četiriju viših razreda osnovne škole te svih četiriju razreda gimnazije uviđa se davanje prednosti isključivo kognitivnom području odgojno-obrazovnih ishoda. Može se reći kako je psihomotoričko područje zastupljeno, ali ne u dovoljnoj mjeri, dok se afektivno područje samo pojavljuje, štoviše zanemaruje. Unutar kognitivnog područja odgojno-obrazovnih ishoda najčešće se ostvaruju razine znanja, razumijevanja, primjene, analize i sinteze. Zatim, unutar psihomotoričkog područja odgojno-obrazovnih ishoda najčešće se ostvaruje razina spremnosti, dok su razine percepcije i stvaranja manje zastupljene, a u afektivnom se području odgojno-obrazovnih ishoda najčešće ostvaruju razine vrednovanja, prihvaćanja i odgoaranja.

Zapravo u svim razredima trebala bi podjednako biti zastupljena sva tri područja ishoda učenja. Za ostvarivanje i poticanje vještina i sposobnosti potrebno je uložiti puno više truda, što naravno zahtijeva i puno više vremena, pripremanja i odricanja od strane nastavnika. Ova tema svakako i nadalje treba biti predmetom istraživanja i dubljih analiza što svakako može pridonijeti još jasnijem sagledavanju ove teme te boljem snalaženju nastavnika u oblikovanju ishoda učenja kao temelja izvedbe nastave hrvatskoga jezika.

7. Literatura i izvori

1. Anić, V. (1998) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber. Zagreb
2. Barbaroša-Šikić, M. (2014) *Zašto je važno planirati poučavanje?* Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika, Vol. 1 No. 2, str. 13-21 (<https://hrcak.srce.hr/166777>, 18. srpnja 2020.)
3. Beljo Lučić, R.; Buntić Rogić, A.; Dubravac Šigir, M.; Dželalija, M.; Hitrec, S.; Kovačević, S.; Krešo, M.; Lekić, M.; Mrnjauš, K.; Rašan Križanac, M.; Štajduhar, M.; Tatalović, M. (2009) *Hrvatski kvalifikacijski okvir, Uvod u kvalifikacije*. Digital point tiskara d.o.o. Viškovo. Rijeka
4. Cindrić, M.; Miljković, D.; Strugar, V. (2010) *Didaktika i kurikulum*. Ekološki glasnik, d.o.o. Donja Lomnica
5. Divjak, B. (2008) *Ishodi učenja u visokom školstvu*. TIVA Tiskara Varaždin. Fakultet organizacije i informatike. Varaždin
6. Divjak, B. (2016) *Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. Narodne novine, broj: 87/08, 86/09, 92/10, 105/10 – ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17 i 68/18. Zagreb
7. Gonzalez, J.; Wagenaar, R. (2003) *Tuning Educational Structures in Europe*. Final Report Phase One, University of Deusto i University of Groningen
8. Listeš, S.; Grubišić Belina, L. (2016) *Kompetencijski pristup nastavi hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb
9. Listeš, S. (2019) *Kompetencijski pristup nastavi hrvatskoga jezika 2*. Školska knjiga. Zagreb
10. Lončar-Vicković, S.; Dolaček-Alduk, Z. (2009) *Ishodi učenja – priručnik za sveučilišne nastavnike*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Osijek
11. Matijević, M.; Radovanović, D. (2011) *Nastava usmjerena na učenika*. Školske novine. Zagreb
12. Sorić, I.; Šimić Šašić, S.; Filipi, J.; Lončar, I.; Luketić, D.; Zulić, M. (2018) *Priručnik za izradu ishoda učenja*. Sveučilište u Zadru
13. Težak, S. (1996) *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Školska knjiga. Zagreb

14. Vizek Vidović, V.; Vlahović Štetić, V.; Rijavec, M.; Miljković, D. (2003) *Psihologija obrazovanja*. IEP-VERN'. Zagreb
15. Vlahović Štetić, V. (2009) *Ishodi učenja i konstruktivno poravnanje*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
16. Vulić-Prtorić, A.; Kranželić, V.; Fajdetić, A. (2012) *Izvođenje nastave i ishodi učenja*. Eduquality. Zagreb

8. Životopis

Rođena sam 16. veljače 1997. godine u Osijeku. Osnovnu sam školu pohađala u Osnovnoj školi Matije Petra Katančića u Valpovu, a nakon toga završila sam opću gimnaziju u Srednjoj školi Valpovo u Valpovu. Godine 2015. upisala sam Filozofski fakultet u Osijeku. Završnim radom naslova *Žanrovska obilježja „Ljubovnika“* pod mentorstvom prof. dr. sc. Zlate Šundalić i sumentorstvom dr. sc. Ivane Mikulić 2018. godine stekla sam zvanje sveučilišne prvostupnice Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije. Iste sam godine upisala diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije.